

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของการศึกษา

ในยุคของการค้าที่จะเป็นการค้าเสรีมากขึ้น และการพึ่งพาการส่งออกเป็นสิ่งจำเป็นที่แทบจะทุกประเทศไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ และในระบบการค้าเสรีการแข่งขันกันจะมีมากขึ้น ทุกประเทศจึงต้องแสวงหาจุดเด่นของตน และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งการรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดเด่นร่วมกัน ในส่วนของประเทศไทย จุดเด่นที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การมีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของคาบสมุทรอินโดจีน การค้าขายทางบกผ่านชายแดนกับประเทศพม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย จึงทำได้ง่าย เพราะระยะทางที่สั้นช่วยลดต้นทุนการขนส่ง นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการค้าที่ไม่ได้ผ่านชายแดนโดยตรง แต่อาจจะเดินทางผ่านทะเลหรือผ่านประเทศระหว่างกลาง กับตอนใต้ของประเทศจีน เวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดเนเซียอีกด้วย ในการก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันทางการค้า จึงสมควรที่จะหันมาทบทวนเรื่องการค้าชายแดนเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติของการค้าในแต่ละชายแดนซึ่งแต่ละแห่งจะมีลักษณะเด่นเฉพาะพื้นที่ และหาทางพัฒนาให้เจริญเติบโตอย่างเป็นระบบมากขึ้น เพื่อประเทศทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น

การค้าชายแดน หมายถึง การค้าที่มีสินค้าเคลื่อนย้ายผ่านชายแดนของประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง เป็นการค้าที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล และเป็นการค้าที่ยั่งยืน ลักษณะของสินค้าและวิธีการค้า จะเป็นไปตามกลไกของอุปสงค์และอุปทานระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อของทั้งสองประเทศที่เกี่ยวข้อง สิ่งได้เปรียบที่น่าสนใจของการค้าชายแดนคือ เป็นการนำเข้าและส่งออกที่มีระยะทางการเดินทางของสินค้าสั้น ดังนั้นค่าใช้จ่ายในการขนส่ง จึงต่ำกว่าการส่งออกไปยังประเทศที่ไม่ได้มีชายแดนติดต่อกัน หรือการค้าผ่านจากทวีปหนึ่งไปยังอีกทวีปหนึ่ง

หลังจากเกิดปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ บรรยากาศของการค้าชายไร้พรมแดนก็ทวีความสำคัญมากขึ้น และการค้าชายแดนก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ประเทศไทยได้ให้ความสนใจ ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้ทำการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนจากหลายๆแหล่งทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เช่น “ปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว” (คณะทำงานร่วมธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2539) “การค้าชายแดน” (กองดัชนีเศรษฐกิจการค้า 2539) และ “การค้าชายแดนไทย-ลาว และไทย-มาเลเซีย” (โรสิต สมิตินิสวัสดิ์และปริยาลักษณ์ โทณะวนิก 2540: 9-13) “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนภาคใต้ (ไทย-มาเลเซีย)” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2541) “ธุรกิจการค้าชายแดนเพื่อการดำเนินธุรกิจของธนาคาร” (ธนาคารกรุงไทย จำกัด ฝ่ายวิชาการและพัฒนาระบบงาน 2534) “การค้าและการ

พัฒนาเศรษฐกิจชายแดน” (คณะกรรมการเศรษฐกิจอุตสาหกรรม 2542) ดังนี้เป็นต้น ตารางที่ 1.1 แสดงถึงปริมาณการค้าชายแดน ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าในปีพ.ศ. 2541 การค้าชายแดนช่วยให้ไทยได้เปรียบดุลการค้าสูงเกิน 60,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ซึ่งให้เห็นว่าการขยายขนาดและการจัดระบบการค้าชายแดนน่าจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 1.1 การค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในปี พ.ศ. 2541

หน่วย : ล้านบาท

ชายแดน ด้าน	ปริมาณการค้า			ไทยส่งออก			ไทยนำเข้า			ดุลการค้า	
	ปกติ	ชายแดน	%	ปกติ	ชายแดน	%	ปกติ	ชายแดน	%	ปกติ	ชายแดน
มาเลเซีย	163,569	73,989	45.2	73,272	53,888	73.5	90,297	20,100	22.2	-17,025	33,788
พม่า	16,722	7,464	44.6	14,131	6,405	45.3	2,591	1,059	40.8	11,540	5,346
ลาว	16,569	16,483	99.4	15,272	15,000	98.2	1,298	1,483	100	13,974	13,517
กัมพูชา	13,428	10,041	74.7	12,417	9,019	72.6	1,011	1,022	100	11,406	7,997
รวม	210,308	107,976	51.3	115,092	84,312	73.3	95,197	23,664	24.9	19,895	60,648

ที่มา : คณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย (2542)

ในส่วนของการค้ารวมทั้งการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมสามฝ่ายระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย และประเทศไทย (IMT-GT) รวมทั้งกลไกการประสานงานอื่น ๆ เช่น คณะกรรมการร่วมไทย-มาเลเซีย มีส่วนอย่างสำคัญต่อการพัฒนาการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว เช่น ทำให้เกิดการประสานงานและร่วมมือที่ดีขึ้นในการส่งสินค้าผ่านชายแดน การขยายเวลาเปิดปิดด่านตรวจคนเข้าเมือง มีการสร้างท่าเทียบเรือปากบารา จังหวัดสตูล การพัฒนาด้านพิธีการศุลกากร ระบบการปฏิบัติงานของภาครัฐให้เป็นแบบ one stop service มีการกำหนดเขตการค้าพาณิชย์ชายแดน มีการพัฒนาทางหลวงสายต่าง ๆ รวมทั้งการพิจารณาเปิดด่านชายแดนเพิ่มเติม เป็นต้น

การเกิดปัญหาการชะลอตัวทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเอเชียตั้งแต่ปี 2540 จนถึงปัจจุบัน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเห็นถึงความสำคัญการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนยิ่งขึ้นไปอีก เพราะแต่ละฝ่ายต้องการเน้นการประหยัดและเพิ่มประสิทธิภาพ ซึ่งการประหยัดและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการบางส่วนจะทำได้โดยเพิ่มการค้าขายโดยตรงระหว่างประเทศผ่านชายแดนลดความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาเงินดอลลาร์สหรัฐในการซื้อขายสินค้าและบริการ การตระหนักว่าถ้าได้มีการจัดการค้าชายแดนให้มีระบบที่ดี สะดวกและมีประสิทธิผล ก็จะช่วยประโยชน์ต่อประชาชน

ทั้งสองประเทศ ป้องกันการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค และลดความรุนแรงของผลกระทบจากการชะลอตัวทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้มีการค้าที่ผ่านระบบมากขึ้น และเนื่องจากการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวมีความผูกพันกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของชายแดนไทย-มาเลเซีย จึงจะได้หยิบยกการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวมาศึกษาไปด้วยพร้อม ๆ กันในการศึกษาครั้งนี้

การศึกษาเรื่องการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ที่จะต้องมีการศึกษาและติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อได้ข้อมูลและกลยุทธ์ที่ควรนำไปใช้เป็นประโยชน์แก่การตัดสินใจในเชิงธุรกิจและเชิงนโยบายของภาครัฐต่อไป.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้างนี้ มีดังต่อไปนี้

- (1) เปรียบเทียบกลยุทธ์ของธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวแต่ละประเภทในแต่ละจุดการค้า
- (2) วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยว
- (3) วิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยว
- (4) กำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมของธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยว

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

โครงการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมข้อมูลเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และกำหนดกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ ของธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในด้านนโยบายและแผนงานดำเนินการ

1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

เนื่องจากข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาในอดีตมีน้อยประกอบกับความซบงักกันทางเศรษฐกิจ มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาวะเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างมาก เช่น ผู้ประกอบการหลายรายล้มเลิกกิจการ หน่วยงานราชการบางแห่งปรับโครงสร้างการบริหารให้ตรงกับภาระงานที่เปลี่ยนแปลงไป การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวิจัยที่มีลักษณะบุกเบิก ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการรายงานสภาพความเป็นจริงให้ทันเหตุการณ์ และใช้การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป็นหลัก และด้วยเหตุที่แต่ละพื้นที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองที่ไม่เหมือนกัน ลักษณะของคำถามจึงต้องปรับ

ให้เข้ากับแต่ละพื้นที่ และการวิเคราะห์จะเน้นลักษณะของการพรรณนาสภาพของลักษณะและปัญหา เป็นส่วนใหญ่ จะวิเคราะห์ในรายละเอียดเฉพาะบางประเด็นที่ต้องการเจาะลึกเท่านั้น

1.5 โครงสร้างของการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดของ ทรัพยากร จึงได้แบ่งโครงการวิจัยนี้ออกเป็นโครงการย่อย 3 โครงการ ตามกลุ่มธุรกิจ คือ

- (1) โครงการธุรกิจการค้ารายย่อยชายแดนภาคใต้
- (2) โครงการธุรกิจการค้ารายใหญ่ชายแดนภาคใต้
- (3) โครงการธุรกิจการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

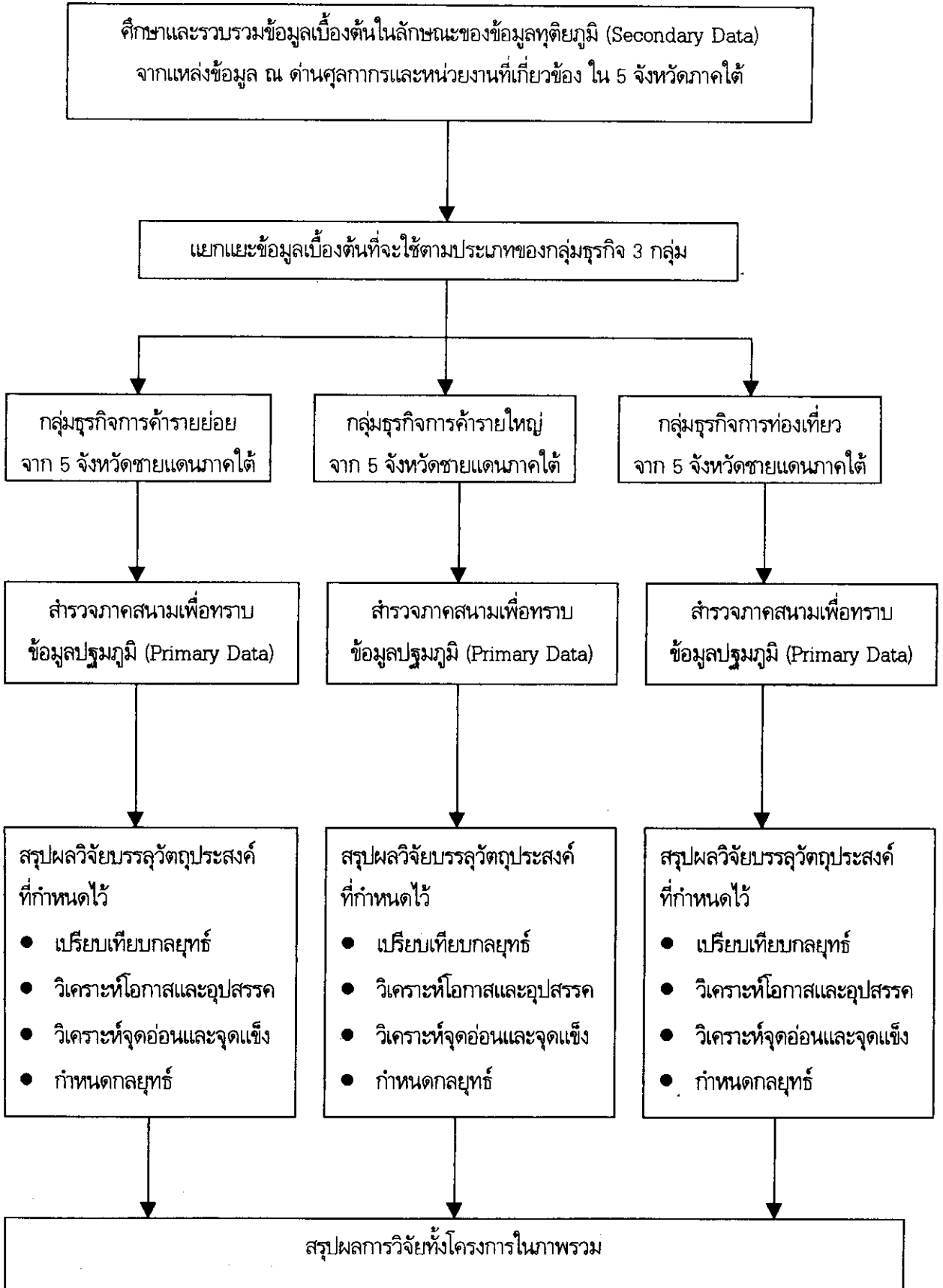
จะศึกษาเฉพาะการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซีย ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ คือ สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สำคัญต่อการค้าชาย ชายแดนกับประเทศมาเลเซียเท่านั้น รวมทั้งการส่งสินค้าผ่านประเทศมาเลเซียไปยังประเทศสิงคโปร์ อีกด้วย และกิจกรรมการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนไทย-มาเลเซียส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด คือ เกิน 90% โดยประมาณจะอยู่ในบริเวณนี้

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน จึงขอกำหนดคำนิยามศัพท์ที่สำคัญบางคำ ดังต่อไปนี้

- (1) การค้ารายย่อย หมายถึง การซื้อ-ขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชน ซึ่งมีได้กระทำในนามนิติบุคคลของประเทศทั้งสอง ตามแนวชายแดนในปริมาณมากพอสมควร คือ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป
- (2) การค้ารายใหญ่ หมายถึง การค้าระหว่างประเทศที่กระทำโดยนิติบุคคลหรือ สหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์ในการนำเข้าและส่งออกสินค้า โดยได้รับอนุมัติจากรัฐบาลของตน
- (3) การท่องเที่ยว หมายถึง อุตสาหกรรมหรือธุรกิจซึ่งประกอบกร อันก่อให้เกิด หรือสนับสนุนการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศในเขตชายแดน เช่น สถานบันเทิง บริษัทจัดนำ เที่ยว ธุรกิจขนส่ง และธุรกิจที่พัก

ภาพที่ 1.1ผังโดยสังเขปของการดำเนินการวิจัย

1.8 เนื้อหาโดยสรุปในบทต่างๆ

รายงานการวิจัยแบ่งออกเป็น 10 บท เนื้อหาโดยสรุปในแต่ละบทมีดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและตัวแบบของการกำหนดกลยุทธ์

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

บทที่ 4 ข้อมูลภาวะการค้าและการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 5 ธุรกิจการค้ารายย่อย

บทที่ 6 ธุรกิจการค้ารายใหญ่

บทที่ 7 ธุรกิจการท่องเที่ยว

บทที่ 8 ผลการสำรวจความคิดเห็นและกลยุทธ์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทที่ 9 เปรียบเทียบกลยุทธ์

บทที่ 10 บทสรุปและข้อเสนอแนะ